

Ο πολιτικός - μάρτυρας της Ορθοδοξίας και του Ελληνισμού

Το πρόσωπο και η πολιτική πράξη του Ιωάννου Καποδίστρια (1766-1831) έχουν δεχθεί πολλές ερμηνείες. Σημασία όμως έχει, ότι κάθε ιδεολογικός χώρος επιχειρεί να τον ταυτίσει μαζί του.

Αλλ' αυτό επιβεβαιώνει την μεγαλοσύνη του. Αυτό όμως που φανερώνει μια σφαιρική προσέγγιση του είναι, ότι όλη η δράση του απέρρευε από την βιωματική σχέση του με την παράδοση του Γένους του. Έτσι, μπορεί μεν να ονομασθεί «ευρωπαϊστής», διότι ευεργέτησε την Ευρώπη ποικιλοτρόπως, η ευρωπαϊκή όμως πολιτική του και οι συναφείς με αυτήν στόχοι του, αποδεικνύουν, ότι εκείνος δεν απέβλεπε στην Ευρώπη του Καρλομάγνου ή του Ναπολέοντος, του Μέττερνιχ, της κληρονομικής-φεουδαρχικής (ρατσιστικής) ολιγαρχίας, αλλά σε μian Ευρώπη, που προσδιοριζόταν από το ελληνορθόδοξο φρόνημά του. Η ευρωπαϊκή δράση του αναπτυσσόταν παράλληλα με την ελληνική πολιτική του*. Αυτό όμως σημαίνει, ότι ήταν ενιαία και αδιάτμητη προσωπικότητα, μία δε απλή σύγκριση με τη συνέχεια του πολιτικού μας βίου πείθει, ότι ο Καποδίστριας υπήρξε ο ΜΟΝΟΣ πολιτικός μας ηγέτης βαπτισμένος ολόκληρος στην πατερική Ορθοδοξία, που υπήρξε άλλωστε και η παράδοση της αρχαίας Ενωμένης Ευρώπης μέχρι το σχίσμα (1054).

Αυτή την προσέγγιση του Μεγάλου αυτού Ανδρός θα επιχειρήσουμε στη συνέχεια, μέσα από το πρίσμα της Ελληνοορθοδοξίας (Ρωμηοσύνης).

1. Στις 2 Απριλίου 1827 η Γ' Εθνική Συνέλευση των Ελλήνων ψήφισε τον Καποδίστρια πρώτο Κυβερνήτη της ελευθέρως μικράς Ελλάδος. Και εκείνος, έχοντας συνείδηση, ως διπλωμάτης καριέρας, της περιπέτειας, στην οποία εκούσια στρατευόταν, έγραφε στον πιστό φίλο του Εϋνάρδο: «Είμαι αποφασισμένος να άρω τον ουρανόθεν επικαταβαίνοντά μου σταυρόν»¹. Με προφητική ενόραση διέβλεπε, ότι η ανάληψη της αποστολής του Κυβερνήτου της Ελλάδος δεν ήταν παρά μαρτυρική πορεία και θυσία. Δεν μπορούσε όμως να αρνηθεί την πρόσκληση της Πατρίδος. Την συγκατάνευσή του έβλεπε ως «οφειλήν εις ιεράν υπόθεσιν» της². Το μέγεθος όμως της θυσίας του ήταν εις θέση να εκτιμήσουν οι άλλοι. Έτσι, ο αυστριακός διπλωμάτης και ιστορικός Πρόκες Όστεν σημειώνει στην ιστορία του, ότι, όπως ήταν τότε η Ελλάδα, πιθανώτερο ήταν να στηρίξει ο Καποδίστριας την Ελλάδα, παρά η Ελλάδα τον Καποδίστρια³. Και πράγματι, ο Καποδίστριας αποτελεί μοναδική περίπτωση, ίσως όχι μόνο στην Ελληνική ιστορία, πολιτικού, που αρνήθηκε κάθε «χρηματικήν χορηγίαν», δια να μη επιβαρύνει το δημόσιο Ταμείο⁴. Δεν ζήτησε, ούτε πήρε τίποτε από την Πατρίδα, αλλά έδωσε τα πάντα στην Πατρίδα.

Το Έθνος προσέβλεπε με εμπιστοσύνη στον μεγάλο αυτόν Έλληνα πολιτικό, γνωστό ήδη στην Ευρώπη και τον κόσμο, και στήριξε σ' αυτόν τις ελπίδες του. Υπακούοντας στο κέλευσμα του άλλου μάρτυρα της ελευθερίας μας Ρήγα Βελεστινλή: «και της Πατρίδος ένας να γένη αρχηγός», δεν στράφηκε σε κανένα ξένο, ούτε καν ζήτησε ευρωπαϊό βασιλέα, αλλά εφάρμοσε το γραφικό: «Εκ των αδελφών σου καταστήσεις επί σεαυτόν άρχοντα, ου δυνήση

καταστήσαι επί σεαυτόν άνθρωπον αλλότριον, τι ουκ αδελφός σου έστιν» (Δευτ. 17, 15). Ως εκλεκτός του Έθνους ήλθε να κυβερνήσει ο Καποδίστριας, δια να μεταβάλει το χάος, που επικρατούσε στην Ελλάδα, σε τάξη, δημιουργώντας από αυτό κράτος σύγχρονο και βιώσιμο. Κατανοώντας δε την εκλογή του, ως του «ενός ανδρός αρχήν», θέλησε μεν να συγκεντρώσει στα χέρια του όλες τις εξουσίες, αλλά, κατά τη δική μας τουλάχιστον εκτίμηση, όχι λόγω των απολυταρχικών φρονημάτων του, διότι ήταν φύση δημοκρατική και λαϊκή, αλλά για να μπορέσει να πραγματώσει τους στόχους του, που ήταν η σύγκραση των συγχρόνων ευρωπαϊκών πολιτειολογικών δεδομένων με την παράδοση του Γένους, την ελληνορθοδοξία. Ο Καποδίστριας ήθελε σύγχρονο κρατικό μηχανισμό, αλλά μέσα στο σκεύος της ρωμαϊκής παραδόσεως. Έτσι δεν άργησε να έλθει σε σύγκρουση με τις δυνάμεις εκείνες, εγχώριες και ξένες, που επεδίωκαν τον εξευρωπαϊσμό της μικρής Ελλάδος, την αποσύνδεσή της, δηλαδή, από τον κορμό της υπόλοιπης Ρωμηοσύνης, που εκφραζόταν με το Οικουμενικό Πατριαρχείο ως Εθναρχία, και την πολιτική και πολιτιστική σύνδεσή της με την υπόλοιπη Ευρώπη, για να δεθεί τελικά στο άρμα της δυτικής διπλωματίας.

2. Ο Καποδίστριας, ως πολιτικός σπουδασμένος στη Δύση (Πάντοβα), ασκημένος στα δυτικά ανακτοβούλια, και συνεπώς ευρωπαίος, έγινε δεκτός αρχικά από τις μεγάλες δυνάμεις, μολονότι συγκρατημένα από μερικές, όπως η Αγγλία. Παρακολουθούσαν όμως την εκδίπλωση του προγράμματός του για να διαπιστώσουν τους αδήλους στόχους του. Όταν, έτσι, διαπιστώθηκε η ρωμαϊκή -ελληνορθόδοξη δηλαδή- γραμμή πλεύσεώς του, επιστρατεύθηκαν όλα τα διατιθέμενα από τη διπλωματία μέσα για την εξόντωσή του. Η Αγγλία, κυρίως, οργάνωσε μυστική εκστρατεία εναντίον του, χρησιμοποιώντας τα εντός της Ελλάδος όργανά της. Τα Αρχεία του Foreign Office και του Colonial Office (στο Kew Gardens του Λονδίνου) προσφέρουν πληθώρα στοιχείων, που αποκαλύπτουν την κίνηση των νημάτων της αντικαποδιστριακής δημαγωγίας από τα αγγλοκρατούμενα Επτάνησα⁵.

Όσο περνούσε ο καιρός, τόσο ενοχλητικός γινόταν ο Καποδίστριας για την φράγκικη και μόνιμα αντιστρατευόμενη την Ορθοδοξία Ευρώπη. Θρεμμένος με τις ελληνορθόδοξες παραδόσεις της ηπειρώτισσας μητέρας του (Αδαμαντίας), ήταν δεμένος με την Ορθοδοξία και το εκκλησιαστικό σώμα, βλέποντάς το ως κιβωτό σύνολης της ζωής και, συνεπώς, ως «περιέχον» και την πνευματική και την πολιτική ζωή του Έθνους/Γένους. Το γεγονός μάλιστα, ότι δύο από τις αδελφές του έγιναν ορθόδοξες μοναχές, τι άλλο φανερώνει από την εκκλησιαστικότητα της οικογενείας του; Έτσι, και αν ακόμη κατά την παραμονή του στην Ευρώπη, ως ευφυής και ικανός διπλωμάτης, κατόρθωνε να συγκαλύπτει το αληθινό φρόνημά του, όταν ανέλαβε τα ηνία της ανοργάνωτης ελληνικής πολιτείας, δεν είχε λόγο να αποκρύψει τους αληθινούς στόχους του. Ήδη η πρώτη προκήρυξή του προς τον ελληνικό λαό άρχιζε με τη φράση: «Εάν ο Θεός μεθ' ημών, ουδείς καθ' ημών».

Ήταν γνωστή, άλλωστε, η αντίθεση του Καποδίστρια προς την Γαλλική Επανάσταση (1789) και κυρίως τις αντιθρησκευτικές αρχές της. Και αυτό δεν φαίνεται να το λαμβάνουν σοβαρά ύπ' όψιν όλοι εκείνοι που επιμένουν, ότι υπήρξε «τέκτων κανονικός»⁶, χωρίς βέβαια επάρκεια στοιχείων, λησμονώντας, ότι ως διπλωμάτης ο Καποδίστριας συνανατρεφόταν τους πάντας, αλλά δεν έπαυσε ποτέ να ανήκει ολόκληρος στην Ορθοδοξία, η οποία διεκδικεί «μοναδικότητα» και «αποκλειστικότητα» στη συνείδηση και ζωή του ανθρώπου. Όπως επίσης δεν λαμβάνεται ύπ' όψιν και η αρνητική στάση του απέναντι στη Μασονία και κάθε μυστική οργάνωση κατά τη διάρκεια της ασκήσεως της εξουσίας του⁷. Ο Καποδίστριας έβλεπε ζυμωμένη την ύπαρξη του Έθνους με την Ορθοδοξία, την ζωτική πνοή

και αναστάσιμη δύναμή του: «Η χριστιανική θρησκεία (ως Ορθοδοξία) έλεγε εσυντήρησεν εις τους Έλληνας και γλώσσαν και πατρίδα και αρχαίας ένδοξους αναμνήσεις και εξαναχάρισεν εις αυτούς την πολιτικήν ύπαρξιν, της οποίας είναι στύλος και εδραίωμα»⁸.

3. Το εκκλησιαστικό φρόνημα του υπαγόρευσε και σύνολη την πολιτική του. Και αυτό φαίνεται κατ' εξοχήν στην εκπαιδευτική και εκκλησιαστική πολιτική του. Ακολουθώντας την παράδοση του αγίου Κοσμά του Αιτωλού, θεωρούσε και αυτός την παιδεία αχώριστη από την εκκλησιαστική ζωή και απέκρουε την μονομερή ανάπτυξη του πνεύματος χωρίς την χριστιανική διάπλαση της καρδιάς. «Τα άθρα γράμματα» ήταν και για τον Καποδίστρια, όπως και για τους λαϊκούς διδάχους του ΙΘ' αιώνας, Φλαμιάτο και Παπουλάκο, αναίρεση της ελληνορθόδοξου παραδόσεως και, συνεπώς, δεν είχαν θέση στην ζωή του ελληνικού έθνους. Μια από τις βασικότερες εναντίον του κατηγορίες, που διετύπωναν οι προτεστάντες Μισσιονάριοι, οι οποίοι επέπεσαν στην Ελλάδα αμέσως μετά την Επανάσταση για την εκφράγκευσή της, ήταν ότι τα σχολεία του Καποδίστρια είχαν μοναστηριακή οργάνωση και συνεδύαζαν καθημερινά παιδεία και λατρεία, προσφέροντας ως αναγνώσματα στην τράπεζα Βίους Άγιων!

Την μόνιμη δυσπιστία απέναντί του όλων των δυτικών, που υπό το πρόσχημα του φιλελληνισμού εργάζονταν για την αποορθοδοξοποίηση και εκφράγκευση των Ελλήνων, δείχνει ένα γράμμα του Korck (επί Βαυαρών θα αναλάβει την διεύθυνση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος) στους δυτικούς προϊσταμένους του: «Ο Καποδίστριας έδωσε μεν στον Anderson την άδεια να ιδρύσει σχολεία, κάτι που ήταν για -όλους μια ευνοϊκή απόδειξη των φιλελευθέρων φρονημάτων του. Αλλά κατά την συζήτηση μας φάνηκε να κατέχεται από ανησυχία, ώστε να περιορίσει την άδεια που παραχωρούσε, με το να επιμένει έντονα στο να μη επιτραπεί να διδάσκεται τίποτε σ' αυτά τα σχολεία χωρίς να έχει λάβει προηγουμένως γνώση η Κυβέρνηση»⁹. Ο ίδιος ο Korck μας πληροφορεί, ότι ο Καποδίστριας προέβαλλε συχνά αντιρρήσεις στην κυκλοφορία προτεσταντικών φυλλαδίων, που προσέβαλλαν τη θρησκευτική παράδοση του λαού¹⁰. Εξ άλλου, ο Καποδίστριας έγραφε στον αμερικανό μισσιονάριο Rufus Anderson, ότι «οι Έλληνες θα δέχονταν ευχαρίστως σχολεία και άλλα, βιβλία, εικόνες, και τέλος κάθε τι, που δεν θα τους αποσπούσε ή δεν θα υπονόμειε την πίστη τους στην Εκκλησία του Έθνους τους»¹¹. Επεδίωξε, μάλιστα, να λάβει δάνειο από την μεγάλη αμερικανική ιεραποστολική Εταιρεία A.B.C.F.M., που είχε καταρτίσει εκπαιδευτικό πρόγραμμα για την Ελλάδα, «για να οργανώσει δικό του σύστημα εθνικής παιδείας». Η Εταιρεία, βέβαια, παρά τον διατυμπανιζόμενο φιλελληνισμό της, απέρριψε την πρότασή του¹², διότι σκοπός της ήταν να εισαγάγει τον Προτεσταντισμό στην Ελλάδα μέσω της παιδείας, όπως και έγινε άλλωστε. Ο Καποδίστριας, λόγω της εσωτερικής καταστάσεως και της διεθνούς θέσεως της Ελλάδος, ούτε να αποκρούσει τους δυτικούς μπορούσε, ούτε να αρνηθεί την προσφορά τους, λόγω της ελλείψεως, άλλωστε, μέσων. Προσπαθούσε όμως να τους κρατεί υπό τον έλεγχό του¹³. Στο Αρχείο του συνεργάτου του Ανδρέα Μουστοξύδη (στην Κέρκυρα) επισημάναμε πολλές αποδείξεις γι' αυτή την πολιτική και των δύο αυτών Κερκυραίων.

4. Η εκπαιδευτική πολιτική του Καποδίστρια έβαινε παράλληλα προς την ευρύτερη εκκλησιαστική πολιτική του¹⁴. Παιδεία και Εκκλησία ήταν τα βασικά ενδιαφέροντά του, για την πνευματική συνέχεια του Έθνους, όπως και η δικαιοσύνη, για την εκσυγχρονισμένη οργάνωσή του. Φρόντισε για την ανακαίνιση των ερειπωμένων εκκλησιών, για την μόρφωση του Κλήρου, ιδρύοντας εκκλησιαστική σχολή στον Πόρο¹⁵, σχεδίαζε δε ακόμη και την

ίδρυση «Εκκλησιαστικής Ακαδημίας», και συνέστησε ειδικό Υπουργείο, την «Γραμματεΐαν των Εκκλησιαστικών και της Δημοσίου Παιδείας», που, όπως ο ίδιος εξηγούσε, «συνηνώθησαν δύο υπηρεσίαι αχώριστοι, και προς ένα συντρέχουσαι σκοπόν, την ηθικήν των πολιτών μόρφωσιν, ήτις είναι η βάση της κοινωνικής και πολιτικής του έθνους ανορθώσεως»¹⁶. Ο Καποδίστριας θεμελιώνει, έτσι, την συνύπαρξη «Παιδείας και Εκκλησίας» (όχι: Θρησκευμάτων), σε ένα Υπουργείο, για την παράλληλη πολιτική διακονία, δύο περιοχών, που παραδοσιακά συνδέονται μεταξύ τους αδιάρρηκτα στη ζωή του Γένους.

Ο χαρακτηρισμός του Καποδίστρια ως «του πρώτου και τελευταίου Κυβερνήτου, που αγάπησε και ενδιεφέρθη ειλικρινώς διά την Εκκλησίαν της Ελλάδος»¹⁷ δεν είναι υπερβολή. Πιστεύοντας στην αναγεννητική αποστολή και δύναμη του Κλήρου, εργάσθηκε για την πνευματική άνοδο και την σχολική κατάρτιση του. Είναι ο μόνος πολιτικός μας, ο οποίος ενδιαφέρθηκε ειλικρινά για την αξιοποίηση, και όχι απλώς την «δήμηση» και απαλλοτρίωση, της εκκλησιαστικής περιουσίας. Αξιοποίηση υπέρ της ίδιας της Εκκλησίας (μισθοδοσία του κλήρου και συντήρηση του εκκλησιαστικού σχολείου). Αποπειράθηκε, επίσης, να καταπολεμήσει την υπάρχουσα αταξία του εκκλησιαστικού βίου, τις καταχρήσεις ολίγων κληρικών και να επιβάλει τον περιορισμό του κλήρου στα εκκλησιαστικά έργα του, αλλά και την τήρηση εκκλησιαστικών λογιστικών βιβλίων, χωρίς όμως, στο τελευταίο αυτό, επιτυχία...

5. Το σημαντικότερο όμως μέρος της εκκλησιαστικής πολιτικής του, που συνιστούσε την μεγαλύτερη πρόκληση για τους δικούς μας Ευρωπαϊστές και τις Μεγάλες Δυνάμεις, ήταν η προσπάθειά του να αποκαταστήσει τις σχέσεις της Ελλαδικής Εκκλησίας με την πνευματική της Μητέρα, το Οικουμενικό Πατριαρχείο, που ήταν ακόμη και Εθναρχικό του Ελληνισμού Κέντρο¹⁸. Με την έκρηξη της Εθνεγερσίας, όπως ήταν φυσικό, διεκόπη η επικοινωνία της Εκκλησίας της Ελλάδος με το Οικουμενικό Πατριαρχείο, χωρίς -όμως η διακοπή αυτή, καθ' όλη την διάρκεια του Αγώνος, να λάβει τον χαρακτήρα πραξικοπηματικής ανεξαρτητοποιήσεως. Τα δικαιώματα του Οικουμενικού Πατριαρχείου ούτε απορρίφθηκαν ποτέ, ούτε και λησμονήθηκαν. Αντίθετα η Γ' Εθνική Συνέλευση, αυτή που εξέλεξε και τον Καποδίστρια ως Κυβερνήτη, διεκήρυξε: «Επειδή πάντες ημείς [...] ουκ εγνωρίσαμεν άλλην μητέρα, ειμή την Μεγάλην Εκκλησίαν, ούτε άλλον Κυριάρχη, ειμή τον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, καθ' α και ο μεγαλόφρων αυτής Πατριάρχης Γρηγόριος προ ολίγων χρόνων εθυσιάσθη υπέρ της ιεράς ημών πίστεως και υπέρ πατρίδος, δια τούτο ουκ εφείται ημίν αποσπασθήναι άπ' αυτής και αποσκιρτήσαι». Ο κύκλος όμως των Διαφωτιστών, με πρώτο τον Κοραή, ποτισμένος από το δυτικό πνεύμα και προσκολλημένος στην δυτική αρχή των εθνοτήτων και στις δυτικογενείς προκαταλήψεις για το Βυζάντιο και τη Ρωμηοσύνη, έγινε ο προπαγανδιστής της αυτονομήσεως της Ελλαδικής Εκκλησίας από το Οικουμενικό Πατριαρχείο.

Στο σημείο όμως αυτό πρέπει να λεχθεί, ότι οι Έλληνες Ευρωπαϊζοντες ευθυγραμμίζονταν με την πολιτική των Μ. Δυνάμεων για το νεότευκτο Ελληνικό Κράτος, αλλά και όλη την «καθ' ημάς Ανατολή». Η πολιτική αυτή μπορεί να συνοψισθεί στα ακόλουθα: λύση του Ανατολικού ζητήματος με τη δημιουργία μικρών εθνικών βαλκανικών κρατών, σε μόνιμη σύγκρουση ή αντίθεση μεταξύ τους, για την εμπόδιση κοινού αγώνος εκ μέρους των προς ανασύσταση της αυτοκρατορίας της Ρωμανίας/Βυζαντίου. Ο διαμελισμός της Ευρωπαϊκής Τουρκίας συνδέθηκε με την δικαιοδοσιακή συρρίκνωση του Οικουμενικού Πατριαρχείου, με τη δημιουργία εθνικών Εκκλησιών, και σ' αυτό βοήθησε η εξάπλωση του εθνικού και, κατ'

ουσίαν εθνικιστικού, πνεύματος στους λαούς της Βαλκανικής. Οι Έλληνες θα έχουμε το θλιβερό προνόμιο να ηγηθούμε το 1833 σ' αυτήν την προσπάθεια αποσυνθέσεως της Ρωμαϊκής Εθναρχίας.

Ο Καποδίστριας γνώριζε καλά τα σχέδια αυτά. Ως ενσυνειδητα -όμως Ρωμής-Ορθόδοξος, γνώριζε, ότι υπήρχε κίνδυνος, η διακοπή του δογματικού και κανονικού δεσμού της Ελλάδος με το Οικουμενικό Πατριαρχείο να προκαλέσει κυριολεκτικά διάλυση του Ελληνισμού, ελευθέρου και αλυτρώτου. Εξ άλλου, ήταν και βαθύς γνώστης της σημασίας του Οικουμενικού Πατριαρχείου για τον Ελληνισμό και την ορθόδοξη οικουμένη, -όπως αποδεικνύει η σχετική αλληλογραφία του. Άλλωστε, ήδη το 1819, ευρισκόμενος στην Κέρκυρα, είχε εκδώσει επώνυμα Υπόμνημα, υποστηρίζοντας την αναβολή της επαναστάσεως και τη θεμελίωση της Φιλικής Εταιρείας «ουχι επί της αρχής της εθνότητος, αλλά επί της ευρείας και ζώσης Ορθοδόξου Εκκλησίας»¹⁹. Τι άλλο δείχνει αυτό από την θέληση του Καποδίστρια να αναστηθεί «το ρωμαϊκό», το οποίο συνεχιζόταν με την Εθναρχική υπόσταση του Οικουμενικού Πατριαρχείου; Με την Ορθοδοξία και όχι την Ευρώπη συνέδεε ο Καποδίστριας το μέλλον του Ελληνισμού.

Δεν είναι περίεργο, λοιπόν, ότι ο Κυβερνήτης συνήψε αλληλογραφία με τον Οικουμενικό Πατριάρχη Κωνσταντίνο τον Α' (1830-1834), με σκοπό να ρυθμισθεί η σχέση της Εκκλησίας της Ελλάδος με την Μητέρα Εκκλησία μέσα στο πνεύμα της ορθοδόξου παραδόσεως και της ιστορικοκανονικής τάξεως. Στη συνάφεια δε αυτή είναι ενδεικτική των προθέσεων και του φρονήματος του Καποδίστρια μια πολύτιμη μαρτυρία του Κ. Οικονόμου, που δημοσιεύσαμε ήδη²⁰. Ο Οικονόμος, στενός φίλος του Ρέοντος και Πραστού και μετέπειτα Κυνουρίας Διονυσίου, από τον οποίο θα έλαβε ασφαλώς τις σχετικές πληροφορίες, αναφέρει, ότι ο Καποδίστριας ανέθεσε στον Διονύσιο ειδική αποστολή στην Πόλη, για να διευθετηθεί το ταχύτερο το εκκλησιαστικό πρόβλημα της Ελλάδος, «ίνα μη -όπως έλεγε (ο Καποδίστριας), πέσει η υπόθεσις εις Φράγκων χείρας, και τότε εχάθημεν!»! Μέσα στη φράση αυτή κλείνεται η προφητική πρόβλεψη του Καποδίστρια για το βαυαρικό αυτοκέφαλο και τις επιπτώσεις του στη ζωή του Έθνους μας, αλλά και στην όλη πορεία του Ελληνισμού.

Αυτό ακριβώς όμως δεν ήθελε η Ευρωπαϊκή πολιτική. Την ομαλοποίηση των σχέσεων της ελευθέρως Ελλάδος με το Οικουμενικό Πατριαρχείο και την συνέχιση της ενότητος του Ρωμαϊκού, που μπορούσε να οδηγήσει στην ανάσταση του Βυζαντίου/Ρωμανίας, δηλαδή της Ορθόδοξης Αυτοκρατορίας. Ενώ ο Ρέοντος και Πραστού Διονύσιος ετοιμαζόταν για την μετάβασή του στο Πατριαρχείο, οι δολοφονικές σφαίρες έκοβαν τη ζωή του Κυβερνήτη και ματαιώναν τους σκοπούς του. Οι δυνάμεις εκείνες, που τροφοδοτούσαν και κατηύθυναν την εναντίον του αντιπολίτευση, όπλισαν και τα χέρια των αφελών δολοφόνων του. Όπως, συνήθως, συμβαίνει στην ιστορική πορεία ημών των Ελλήνων, οι προσωπικές δυσαρέσκειες και αντιθέσεις, ενισχυόμενες από τις επιβουλές των ξένων, μεγιστοποιούν τις οποιεσδήποτε υπερβάσεις και αστοχίες, χάνοντας τη συνειδηση της καθολικότητας και του ουσιώδους και εν προκειμένω του μεγάλου έργου του Κυβερνήτη.

6. Το τραγικό στην περίπτωση του Καποδίστρια είναι, ότι, βέβαιος για τον εθνωφελή χαρακτήρα του επιτελουμένου έργου του, δεν πίστευε, ότι θα βρεθούν αδελφοί του Έλληνες, που θα θελήσουν να το καταστρέψουν: «Οι Έλληνες γράφει δεν θα φθάσουν ποτέ μέχρι του σημείου να με δολοφονήσουν. Θα σεβασθούν την λευκή κεφαλή μου [...]. Άλλωστε

είμαι αποφασισμένος να θυσιάσω την ζωή μου δια την Ελλάδα και θα την θυσιάσω. Εάν οι Μαυρομιχάλοι θέλουν να με δολοφονήσουν, ας με δολοφονήσουν. Τόσον το χειρότερον δι' αυτούς. Θα έλθη κάποτε η ημέρα, κατά την οποίαν οι Έλληνες θα εννοήσουν την σημασίαν της θυσίας μου»²¹.

Λόγια προφητικά, αλλά συνάμα και ενδεικτικά της ολοκληρωτικής αφοσιώσεως του ερημίτη πολιτικού στη διακονία της Πατρίδος και του Γένους. Στις 27 Σεπτεμβρίου 1831 έφυγε από το ταπεινό Κυβερνείο του Ναυπλίου, για να λειτουργηθεί, όπως έκανε σ' όλη τη ζωή του, ως πιστός Ορθόδοξος. Το γεγονός, ότι τα φονικά βόλια τον βρήκαν λίγο μετά τις 6.30 το πρωί, δεν πρέπει να μείνει απαρατήρητο. Δεν ήταν ο πολιτικός των δοξολογιών και των πανηγύρεων. Ήταν ένας Ρωμής, όπως όλος ο απλός και ευσεβής Λαός, για το καλό του οποίου ανάλωνε τη ζωή του. Και γι' αυτό μαζί με το λαό από τον Όρθο συμμετείχε στη σύναξη του εκκλησιαστικού σώματος. Η δολοφονία του ανέκοψε την πορεία του Έθνους για την ολοκλήρωσή του μέσα στα όρια της ελληνορθόδοξης παραδόσεώς του. Επηρέασε όμως δυσμενώς την πορεία και -όλης της Ορθόδοξης Ανατολής, ανατρέποντας τα σχέδια για την ρωμαϊκή αποκατάστασή της.

Ο πιστός φίλος του Καποδίστρια Εϋνάρδος μπόρεσε να συνειδητοποιήσει πολύ ενωρίς τη σημασία της δολοφονίας του αληθινού Πατέρα της Ελληνικής Πατρίδος: «Ο θάνατος του Κυβερνήτου -έγραφε- είναι συμφορά δια την Ελλάδα, είναι δυστύχημα δι' όλην την Ευρώπη [...]. Το λέγω με διπλήν θλίψιν: ο κακούργος, όστις εδολοφόνησε τον κόμητα Καποδίστρια, εδολοφόνησε την πατρίδα του». Το είπαμε όμως παραπάνω: Το δολοφονικό χέρι κατευθυνόταν από τις δυνάμεις εκείνες, που ενήργησαν στη δολοφονία, ως ηθικοί αυτουργοί, πραγματοποιώντας έτσι τον σκοπό τους: την ανακοπή και ανατροπή ενός μεγάλου πατριωτικού έργου, που ερχόταν σε αντίθεση με τα συμφέροντά τους.

* Βλ. π. Γ. Δ. Μεταλληνού, Ο «Ευρωπαϊστής» Καποδίστριας Ερμηνευτική προσέγγιση, στο: Ελληνισμός Μαχόμενος, Αθήνα 1995, σ. 69-84. 1. Α. Καποδίστρια, Επιστολαί, Αθήναι, 1841, τόμ. Α', σ. 102.

2. Στο ίδιο, σ. 135, 137 κ.α.

3. Βλ. Ε. Γ. Πρωτοψάλτη, Ο Καποδίστριας ως θρησκευτική προσωπικότητα, περιοδ. ΑΝΑΠΛΑΣΕ, αρ. 248, Δεκέμβριος 1976, σ. 3.

4. Έλ. Κούκκου, Ιωάννης Καποδίστριας, Ο άνθρωπος ο αγωνιστής, περιοδ. ΑΝΑΠΛΑΣΕ, π.π., σ. 10.

5. Κατά την έρευνα, που κάναμε εκεί, το καλοκαίρι του 1982, συγκεντρώσαμε ένα αριθμό σχετικών εγγράφων, που έχουμε παρουσιάσει και παρουσιάζουμε σε διάφορες ευκαιρίες.

6. Βλ. Παν. Γ. Κρητικού, Ο Ι. Καποδίστριας τέκτων κανονικός, Ο Εραμιστής 3 (1965), σ. 124-144.

7. Ν. Ι. Φιλιππούλου, Ελληνικός Αντιμασσοπισμός, Αθήναι 1972, σ. 14.

8. Έ. Πρωτοψάλτη, π.π., σ. 4.

9. Γρ. Κορck από 20.11.1829 στην Church Missionary Society του Λονδίνου, στου Γ. Δ. Μεταλληνού, Το ζήτημα της Μεταφράσεως της Αγ. Γραφής εις την Νεοελληνικήν, κατά τον ΙΘ' αιώνα, Αθήναι 2004, σ. 397.

10. Στο ίδιο.

11. James F. Clarke, Bible Societies; American missionaries and the national revival of

Bulgaria, N. York 1971, σ. 232.

12. Στο ίδιο.

13. Γ. Δ. Μεταλληνού, Το ζήτημα... ο.π., σ. 399 ε. Πρβλ. Του Ιδίου, Παράδοση και αλλοτρίωση, Αθήνα 20015, σ. 279 ε.

14. Βλ. Α. Γερομιχαλού, Ίδρυσις και Διοικήσεις της Εκκλησίας της Ελλάδος, στην ΕΕΘ-ΣΠΘ, άρ. 11 (1967), σ. 346 ε.ε. Ε. Κωνσταντινίδου, Ι. Καποδίστριας και η εκκλησιαστική του πολιτική, Αθήναι 1977. Charles A Frazee, Ορθόδοξος Εκκλησία και Ελληνική Ανεξαρτησία, 1821-1852. Αθήνα 1987, σ. 97 ε.ε.

15. Βλ. Ι. Κωνσταντινίδου, Ο Ι. Καποδίστριας θεμελιωτής της εκκλησ. εκπαιδεύσεως, ΑΝΑΠΛΑΣΕ, -π.π., σ. 2024.

16. Γεν. Εφημ. της Ελλάδος, 1829, αρ. 73, 74.

17. ΑΝΑΠΛΑΣΕ, π.π., σ. 1.

18. Για τα παρακάτω βλ. Γ. Δ. Μεταλληνού, Το Ελλαδικό Αυτοκέφαλο. Προϋποθέσεις και συνέπειες, στο: Παράδοση και Αλλοτρίωση, π. π., σ. 227 ε.ε.

19. Χρ. Παπαδοπούλου, Η Εκκλησία Κων/λεως και η Μεγάλη Επανάστασις του 1821, ΘΕΟΛΟΓΙΑ, ΚΑ (1950), ο. 316.

20. Κων. Οικονόμος προς Τιτώφ (στον τιμητικό Τόμο του καθηγ. Κων. Μπόννη (Φίλια... Θεσσαλονίκη 1989, σ. 355-383. Βλ. Ελληνισμός Μαχόμενος, π. π., σ. 189225.

21.Επιστολαί, π.π.,τόμ.Δ',σ. 300ε.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑ Αύγουστος-Σεπτέμβριος 2008

π. Γεωργίου Δ. Μεταλληνού,
Ομοτ. Καθηγητού Πανεπιστημίου Αθηνών